

De Keizerstraat

Het paradijs van Nicolaas Rockox, zijn familie
en andere fiere bewoners

www.snijdersrockoxhuis.be

SNIJDERS
ROCKOX | HUIS

De Keizerstraat

Het paradijs van Nicolaas Rockox, zijn familie
en andere fiere bewoners

**Virgilius Bononiensis (tekenaar),
Gillis Coppens van Diest (drukker),
Plan van Antwerpen,
MPM.V.VI.01.002,
Collectie Stad Antwerpen,
Museum Plantin-Moretus,
detail met Via Caesarea (Keizerstraat)**

De Keizerstraat heeft iets plechtigs in haar naam, en dat was ook zo in Rockox' tijd. De straat was toen een van de residentiële buurten even buiten de stadskern. De Keizerstraat was fysiek ook afgesloten van het centrum door de Minderbroedersrui. De *Via Caesarea*, zoals de Keizerstraat op de Bononiensis-kaart uit 1565 (Antwerpen, Museum Plantin Moretus) wordt genoemd, was al sinds lang een van de invalswegen naar het stadscentrum. De oudste vermeldingen van deze straat dateren van het einde van de dertiende eeuw. Het is echter niet duidelijk of ze zo zou zijn genoemd naar een op dat moment regerende keizer. En hoe de straat eruitzag vóór 1379 – het jaar waarin een grote brand alle huizen verwoestte – weten we niet. Wat we wel weten is dat vele Antwerpse straten ongeplaveid bleven, maar de Keizerstraat was al sinds de tweede helft van de veertiende eeuw voorzien van straatstenen.

De straat heeft deels nog steeds een aristocratische uitstraling en het licht gebogen tracé komt overeen met de situatie op oude stadsplannen. Vooral de eerste helft van de straat draagt nog sporen van de zestiende en de

zeventiende eeuw, de periode waarin burgemeester Nicolaas Rockox en zijn familie in de Keizerstraat woonden. Hier zijn nog diverse trapgevelwoningen te zien, doorgaans in de tweede helft van de zestiende eeuw gebouwd en/of verbouwd in de zeventiende eeuw. Maar ook de achttiende eeuw is vertegenwoordigd met woningen met hogere vensters en een middenrisaliet. Van de Gratiekapelstraat tot aan de Prinsesstraat zijn er nog een aantal huizen die in de kern nog zeer oud zijn, maar vaak verstopt zitten achter bepleisterde en beschilderde gevels, die een meer recente transformatie hebben ondergaan. Spijtig genoeg zijn er ook een aantal waardevolle panden gesloopt op welke plaats er weinig inspirerende gebouwen zijn opgetrokken. Het is niet altijd evident om de oorsprong van een woning na te gaan, vaak werden panden of zelfs delen van panden in de loop der tijden samengevoegd of opgesplitst. In de vijftiende en het begin van de zestiende eeuw liepen de panden van de Keizerstraat vaak door tot aan Kipdorp of tot aan de Blindestraat en de Prinsstraat, nadien werden vele van deze percelen opgedeeld. Zijstraten werden verbreed, waarvoor er al eens een huis werd gesloopt.

De Minderbroedersrui was tot 1661 een stadsgracht met een wegberm, verbonden met de binnenstad door bruggetjes. De naam Minderbroedersrui, die voordien bekend stond als Vlaminck- of Vleminckstraat, is pas sinds ca. 1580 in gebruik en refereert aan het intussen verdwenen Minderbroedersklooster, waar nu de Koninklijke Academie voor Schone Kunsten (Universiteit Antwerpen) is gevestigd, op een steenworp van het Snijders&Rockoxhuis.

Van huisnamen tot huisnummers

Vanaf de vijftiende eeuw kwamen zich steeds meer mensen in de stad vestigen en ontstond de nood om woningen te kunnen identificeren. Daarbij werd nog lang niet gedacht aan huisnummers, maar kregen de huizen herkenbare voorstellingen.

6 | In bas-reliëf op steen aangebrachte afbeeldingen of op hout geschilderde planten, dieren en menselijke handelingen gaven huizen en hun bewoners een gezicht. Uit deze voorstellingen groeiden namen, die nog uitgebreid werden met verwijzingen naar Bijbelse verhalen, mythologie,

sterrenbeelden, symboliek, bijgeloof en de bewoners van het betrokken huis, bijvoorbeeld het beroep dat de bewoner in kwestie uitoefende. Niet zelden kon dat als een verborgen commerciële boodschap worden gelezen. Maar ook wapenschilden sierden gevels, ze brachten natuurlijk het sociale belang van de patriciër in zijn statige woning onder de aandacht. Huisnummers dateren van de tweede helft van de achttiende eeuw. Maar in de Keizerstraat zijn nog altijd meerdere huisnamen te zien of bekend uit documenten van toen.

△ Keizerstraat 3

Het **voormalige hotel Antonio Perez**, het **huis Jacques Neefs**, **nummer 3**, werd voor de eerste maal vermeld in het derde kwart van de zeventiende eeuw. De naam Perez is Spaans en verwijst naar alle waarschijnlijkheid naar de familie van Adriana Perez (1568-1619), de echtgenote van burgemeester Nicolaas Rockox (1560-1640) (zie nummers 10-12). Haar vader Luis Perez (1532-1601) kwam in de zestiende eeuw met zijn ouders vanuit Spanje naar Antwerpen afgezakt. Naar alle waarschijnlijkheid refereert de naam Antonio Perez (1534-1611) aan de veelbesproken bastaardzoon van een oudoom van Adriana in Spanje. Het gebouw met een traditionele kern onderging in de eerste helft van de achttiende eeuw aanpassingen in een overgangsstijl

Lodewijk XIV-Régence, onder meer door het toevoegen van het middenrisaliet en de dakkapellen. Tot het einde van de negentiende eeuw behield het *hotel* zijn functie als een statige patriciërswooning, maar sindsdien werd het binnenin verbouwd tot kantoren en magazijnen van likeurstoker **Jacques Neefs**, wiens naam het pand nu nog draagt. Neefs produceerde onder meer Elixir De Kempenaar, jenever 't Wit Stoopke, Vermouth Jacobino, Samson Kina, Amer of Bitter Jacques, Heraldine Grande Liqueur, aperitief Bitter Charlot en Porto Don Carlos. In de jaren 1970 onderging het pand een ingrijpende verbouwing tot wooncomplex, met behoud en restauratie van de gevels, naar een ontwerp uit 1977-1979 door de architect Roger De Wispelaere.

8 | Het *huis Jacques Neefs* bevindt zich op de hoek van de Keizerstraat en de **Ambtmanstraat**, een straat die pas in 1502 werd aangelegd op de plaats van twee erven. Zo onstond een verbindingsstraat met de Blindestraat. Tussen bebouwde zones langs oude invalswegen lagen vaak grote lappen onbebouwde terreinen. Zo was er een open ruimte tussen de Minderbroedersrui, Klapdorp, Kauwenberg en Keizerstraat, die Raamveld heette. Raamveld verwijst naar plekken waar houten staketsels van de lakennijverheid opgesteld stonden. De houten rekken dienden om de wollen stoffen op te drogen.

In de eerste helft van de zestiende eeuw werden in Antwerpen nieuwe straten aangelegd, waarvan de **Ambtmanstraat** een voorbeeld is. Burgemeester Arnold van Liere (ca. 1465 - 1529) bouwde hier in 1503 het huis *De Grootte Lely* (nrs. 6 - 12). Het gigantische pand werd rond 1550 door de amman ridder Willem van Halmale (?-1553) bewoond. De straat werd naar zijn functie Ammanstraat genoemd, in het begin van de 20ste eeuw verworden tot **Ambtmanstraat**. De amman, niet door de stedelijke overheid, maar door de centrale of vorstelijke regering verkozen, boog zich over de burgerlijke rechtspraak. Zijn taak bestond erin de schepenen te manen, een uitspraak uit te lokken en een vonnis uit te voeren.

**Virgilius Bononiensis (tekenaar),
Gillis Coppens van Diest (drukker),
Plan van Antwerpen,**
MPM.V.VI.01.002,
Collectie Stad Antwerpen,
Museum Plantin-Moretus,
detail, in 1565 zijn nog enkele plekken door
raamvelden ingenomen, zoals in de buurt
van de Ossenmarkt of opzij van de Pieter van
Hobokenstraat.

Aan de overkant bevindt zich het **Snijders&Rockoxhuis**, vandaag twee patriciërswohnungen onder één museumdak, in de eerste helft van de zeventiende eeuw de woningen van twee prominente burgers die veel aanzien genoten.

Op **nummer 8**, in het huis **De Fortuyn**, woonden sinds 1622, de dieren-, jacht- en stillevenschilder Frans Snijders (1579-1657) en zijn echtgenote Margriete de Vos, zus van de portretschilder Cornelis de Vos en van de dierschilder Paul de Vos. Snijders en zijn echtgenote woonden voordien in de Korte Gasthuisstraat. **De Fortuyn** bestond uit een kerngebouw met origineel drie trapgevels, een portiek, een bijgebouw en een binnenplein. Het huis bood Snijders veel ruimte om er zijn schilders-

atelier in onder te brengen. Het huis werd eerder bewoond door de Antwerpse magistraat Marco Antonio Perez (+1602), die van 1599 tot 1601 schepen was en later naar Luik trok om er kanselier te worden van prins-bisschop Ernest van Beieren, tevens keurvorst en aartsbisschop van Keulen. Marco Antonio was een neef van Adriana Perez. In 1900 paste architect Jules Bilmeyer het gevelfront aan tot lijstgevel. Het gebouw werd in 1963 met het rechts aanpalende nummer 6 toegevoegd aan het links aanpalende Rockoxhuis, waarna in 1976-1977 een grondige restauratie volgde in opdracht van KBC, dat sinds 1970 eigenaar is van deze panden. Daarbij werd het gevelfront in zijn oorspronkelijke vorm gerestaureerd.

Frans Snijders

(Antwerpen, 1579-1657)

Snijders was net zoals Rubens in Italië, maar voordien was hij vanaf 1593 in de leer bij Pieter Brueghel de Jonge en later bij Hendrick van Balen. Belangrijker voor Snijders was de ontmoeting met Jan Brueghel, de broer van Pieter, die in 1596 na een zestal jaren uit Italië terugkeerde.

Jan Brueghel had veel meer dan zijn broer aandacht voor het detail, een zin voor precisie die hij met Snijders deelde. Jan werd Frans' mentor.

Jan Brueghel wilde Snijders bij zijn patroon Frederico Borromeo, kardinaal van Milaan, introduceren toen Snijders van 1608 tot 1609 in Italië verbleef. Onder meer Jan Brueghels vruchtenslingers hebben Snijders geïnspireerd. Borromeo was gek op bloemenstillevens. Snijders zal wellicht ook toegang gehad hebben tot de tuin van zijn vriend Peter Paul Rubens en ook tot die van Rockox.

In beide tuinen groeiden exquise

planten en bloemen. In 1609 was Frans Snijders terug in Antwerpen. Het Twaalfjarig Bestand, de tijdelijke vrede in de lange godsdienstoorlog, was net afgekondigd en er lag werk op de plank, veel werk. Met zijn stillevens, voorraadkamers en markttaferelen speelde Snijders in op de economische welstand die in Antwerpen terugkeerde. Rubens was ook net terug uit Italië. De twee schilders werkten regelmatig samen. Snijders leerde van Rubens drama en beweging in zijn schilderijen te brengen. Van 1636 tot 1638 schilderde Snijders samen met andere kunstenaars, onder wie Cornelis de Vos, en onder toezicht van Rubens aan de mythologische decoratie voor het jachtpaviljoen *Torre de la Parada* van koning Filips IV nabij Madrid. Snijders maakte er 60 jachtttaferelen en stukken met dieren.

Burgemeester Nicolaas Rockox woonde met zijn echtgenote Adriana Perez sinds 1603 in ***Den Gulden Rinck***, vandaag **nummer 10-12**. Het huis heette voorheen Sint Jacob. Voor hun huwelijk hadden Nicolaas Rockox en Adriana Perez hun jeugd doorgebracht in de Keizerstraat. Voor Nicolaas kunnen we teruggaan tot zijn overgrootmoeder, Adriana van Liere, zij bezat vier panden in de Keizerstraat (zie huisnummers 11, 13, 15 en 17). Samen kochten Nicolaas en Adriana in 1603 van een Duitse koopman het huis *Den Gulden Rinck* aan de overkant van de Keizerstraat. Een maand later verwierf Nicolaas een tweede woning naast *Den Gulden Rinck*. Ze lieten de woningen in Vlaamse renaissancestijl verbouwen, voegden er achteraan een kunstkamer en studieruimte aan toe. Zo ontstond een riante patriciërswooning rond een mooie binnentuin. In de archieven zijn sporen van het huis te vinden die teruggaan tot 1532. Adriana stierf in 1619, de alleen achtergebleven Nicolaas bleef er wonen tot zijn dood in 1640. Het echtpaar was kinderloos. Een achterneef van

Rockox, Adriaan van den Heetvelde, die ook de naam Rockox aannam, werd zijn erfgenaam. Hij en zijn erfgenamen woonden tot het begin van de achttiende eeuw in *Den Gulden Rinck*.

Catherina van der Linden, die in de eerste helft van de 20e eeuw in het huis woonde en er een antiekzaak had, liet het restaureren door de architecten Jules en Edouard Bilmeyer. De kamers in het huis kregen neostijlen en op de binnentuin liet ze een tweede gaanderij toevoegen, een kopie naar de oude gaanderij uit 1560. De voorgevel van het Rockoxhuis kreeg een barokke poort geïnspireerd op de toegangspoort van het Begijnhof in Diest. KBC kocht het Rockoxhuis in 1970 en gaf opdracht het te laten restaureren. Het huis is sinds 1977 deels als museum ontsloten voor het publiek, als herinnering aan de vermaarde burgemeester, kunstverzamelaar en mecenas Nicolaas Rockox.

Ga er gerust een kijkje nemen (www.snijdersrockoxhuis.be).

Nicolaas Rockox

(Antwerpen, 1560-1640)

16 | Rockox stamde uit een gegoede Antwerpse burgerfamilie. Hij studeerde rechten in Leuven, Parijs en Douai en speelde in de eerste helft van de 17e eeuw een erg belangrijke rol in het politieke, artistieke en **sociale** leven van zijn stad. Onder meer als schepen en als burgemeester oefende hij verantwoordelijke functies uit. Zijn diplomatie, zijn verwevenheid met de stad en zijn invloed golden vooral in de periode tussen de Val van Antwerpen in 1585 en de Vrede van Münster in 1648, de definitieve scheiding van de Noordelijke en

Zuidelijke Nederlanden. Hij huwde met Adriana Perez, die geboren is uit een oud en rijk Spaans koopmansgeslacht en een Antwerpse adellijke familie. Rockox en zijn echtgenote bleven kinderloos. Rockox maakte zich ook uitzonderlijk verdienstelijk als mecenas, humanist, oudheidkundige en numismaat. Hij lag mee aan de basis van het succes van Rubens gedurende het tweede decennium van de 17e eeuw door die grootmeester van de barok belangrijke opdrachten te geven.

△ Keizerstraat 5 - 7

Nicolaas en Adriana keken vanuit hun inkomhal recht op *De Fonteyne*, de nummers 5 en 7, het huis van Adriana's vader, de op dat moment al overleden Luis Perez. Luis was een schatrijk zakenman en bankier die zowel voor de overheid werkte als particulier zijn diensten aanbood. Het huis met zeven traveeën heeft in de kern nog sporen uit de zestiende eeuw en is ontstaan uit het samenbrengen van drie huisjes die tijdens het eerste kwart van de zestiende eeuw werden verbouwd tot een patriciërswooning.

Nicolaas en Adriana hebben na de dood van Luis nog even in zijn woning geleefd tot ze konden verhuizen naar hun *Gulden Rinck*. Adriana had immers haar ouderlijke huis niet geërfd, het ging naar Marco Antonio Perez, de neef van Adriana die met de dochter van haar halfzus was gehuwd.

Het nummer 9, het oorspronkelijke 'Sinte Peter' of 'Onze-Lieve-Vrouwe' huis, later *het hotel Delbeke*, werd in 1516 in opdracht van de Antwerpse stadspensionaris Adriaan Herbouts gebouwd. Het was een ruim huis met een koetspoort en een achteruitgang in de Blindestraat. Ferdinando Dassa, een koopman van Aragonese afkomst, was de volgende eigenaar van het huis. Hij werd rijk met aluin, een mineraal dat in de textielindustrie werd aangewend om kleuren te fixeren. Hij was gehuwd met Barbara Rockox (1501-1576), de tante van Nicolaas Rockox en de oudste van dertien kinderen uit het huwelijk van Adriaan Rockox (1460-1540) en Catharina van Overhoff (1486-1549), die verderop in de straat hebben gewoond.

△ Keizerstraat 9

Ferdinando stierf in 1566 en Barbara liet na haar dood in 1576 het huis na aan haar kinderen. Rond de eeuwwisseling was de gefortuneerde Milanese zakenman Jeronimo Cassina, getrouwd met Leonora Perez, de halfzus van Adriana Perez, eigenaar van het pand. In 1624 verwierf de textielhandelaar Balthasar de Grootte (1583-1656) het huis. Hij was gehuwd met Johanna Fourment, zus van Rubens' tweede echtgenote Helena en dochter van Daniël, een gefortuneerde tapijthandelaar. Balthasar kocht deze woning voor 19 000 gulden, slordig omgerekend zijn dat 20 jaarwedden van een toenmalige burgemeester. In december 1646 werd het huis zwaar beschadigd door een hevige explosie van buskruit dat in het huis lag opgeslagen. De datum 1647 verwijst naar de ingrijpende verbouwing van het huis in opdracht van Balthasar de Grootte.

Opvallend aan deze restauratie en verbouwing zijn een imposant middenrisaliet en een barokke toegangspoort, waarvan het sculpteerwerk is toegeschreven aan de Antwerpse beeldhouwer Artus Quellinus (1609-1668). Het stelt de volgelingen van de zeegod Neptunus op zeepaarden voor.

Het pand wordt genoemd naar de Kortrijkzaan Auguste Delbeke (1853-1921), die deze patriciërs woning in 1897 kocht en liet restaureren tot een meesterwoning. Hij was een vertrouweling van koning Leopold II en minister van Openbare Werken van 1907 tot 1910. Delbeke was ook actief als beheerder van diverse maatschappijen in de transportsector en in de koloniale sfeer.

Jan van Hemessen,

Adriaan Rockox en Catharina van Overhoff met hun dertien kinderen (details), Antwerpen, Sint-Jacobskerk, in langdurige bruikleen aan het museum Snijders&Rockoxhuis.

△ Keizerstraat 11

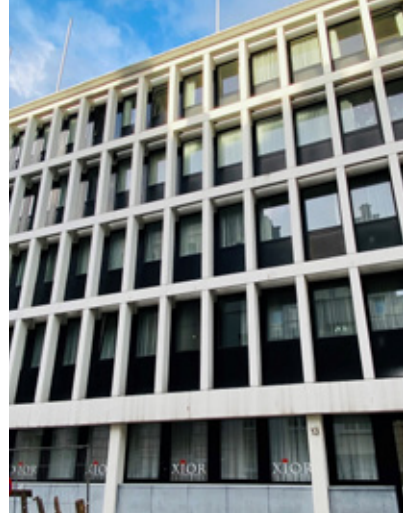
Nummer 11 was in het begin van de zestiende eeuw in het bezit van Adriana van Liere, zus van burgemeester Arnold van Liere en overgrootmoeder van Nicolaas Rockox. Adriana van Lieres schoonzoon, Adriaan Rockox, kocht in 1503 deze woning van zijn schoonmoeder over. Later ging het door erfenis over aan de ouders van Nicolaas Rockox, Adriaan Rockox jr. en Isabella van Olmen. Deze laatste verkocht het in 1591 aan de Milanees Jeronimo Cassina, die getrouwd was met Leonora, de halfzus van Adriana Perez. Het lijkt wel een monopoliespel, de opeenvolgende eigenaars behoren tot de grote familie Rockox-Perez, die het pand uitwisselden en bovendien ook nog andere panden in de straat bezaten. Het huis heeft een neoclassicistische gevel uit de eerste helft van de negentiende eeuw, maar is in de kern nog steeds zestiende-eeuws.

△ Keizerstraat13, binnen

Zoals al eerder vermeld, hadden Adriaan Rockox en zijn echtgenote Catharina van Overhoff dertien kinderen. Het huis op nummer 11 werd dan ook al snel te klein.

Ze verwierven in 1512 ook nog de panden met de **nummers 13 en 15, *het Schild van Frankrijk* en *de Zonnewijzer***, die ze andermaal van Adriana van Liere kochten. Adriaan overleed in *het Schild van Frankrijk* in 1540 en zijn echtgenote bleef er tot haar dood in 1549. Hun zoon, Nicolaas Rockox (1514-1577) de oudere, zeventien jaar lang binnenburgemeester van Antwerpen, erfde het huis uit de nalatenschap van zijn ouders. Het huis had een statige uitstraling, met een grote en een kleine poort, met ruime kamers en gaanderijen. Van de originele gevels blijft niets meer over, meer nog, ze hebben plaatsgemaakt voor de weinig

△ Keizerstraat13

inspirerende gevel van een kantoorgebouw van eind de jaren 1960, dat intussen dienst doet als studentenverblijf en ondertussen in eigendom is van de Federale Verzekeringen. Maar op de binnenplaats, die niet voor het publiek toegankelijk is, staat nog een kapel in neoclassicistische stijl uit het tweede kwart van de negentiende eeuw. Ze werd opgetrokken door de *Soeurs de Notre Dame*, een zusterorde uit Namen. De kapel en een laatbarokke Toscaanse galerij uit het tweede kwart van de achttiende eeuw zijn de laatste restanten van het historische gebouwencomplex.

◁ Keizerstraat 15

22 |

Woning **nummer 15, de Zonnewijzer**, ging na de dood van Adriaan en Catharina naar hun dochter Elisabeth Rockox (1523-1582), die het op haar beurt vererfde aan de latere buitenburgemeester Nicolaas Rockox de Jonge, die het dan weer verkocht in 1589. Deze herenwoning heeft niet meer zijn originele uitzicht. Het oorspronkelijke pand uit de vijftiende eeuw nam de huisnummers 13 en 15 in, maar werd aan het begin van de zestiende eeuw opgedeeld in twee woningen, *het Schild van Frankrijk* en *de Zonnewijzer*. Ca. 1760 werd de *Zonnewijzer* aangepast in rococo-stijl door het toevoegen van een

poortrisaliet en een mezzanine. De bankier en consul-generaal van Portugal, Prosper de Terwangne (1807-1864) liet in 1843 de vensters van de eerste verdieping verlagen en van lekdrempels voorzien. Daardoor staat deze herenwoning ook wel bekend als **hotel Terwangne**. De mezzanine werd in 1886 op vraag van burggraaf Ludovic van de Werve d'Immerseel (1859-1942) verhoogd tot een volwaardige bouwlaag naar ontwerp van architect François Baeckelmans. In 1967 heeft de gevel van het huis nog een grondige restauratie ondergaan.

< Keizerstraat17

Ook het **huisnummer 17, *de Witte Engel***, was in eigendom van de Van Lieres en werd in 1521 eveneens aangekocht door Adriaan Rockox, waardoor hij 4 opeenvolgende panden bezat, of een slordige 50 meter straatlengte. Dit pand, dat in de 20e eeuw in twee woningen werd opgesplitst, is een laat-classicistisch burgerhuis uit de vroege negentiende eeuw, waarvan de zandstenen sokkel doorloopt in het links aanpalende *de Zonnewijzer*. Mogelijk maakte het pand met zijn zestiende-eeuwse kern oorspronkelijk deel uit van *de Zonnewijzer*.

De Mariabeeldhouwwerken in het straatbeeld

24 | Overal in de stad zijn Mariabeelden te zien. Ze verwijzen in de eerste plaats naar de patroonheilige van Antwerpen, Onze-Lieve-Vrouw. De Madonnabeelden werden eind zeventiende, begin achttiende eeuw op hoeken van straten, maar ook in de gevels van huizen en op pleintjes geplaatst. Aangezien heel wat beelden voorzien waren van een olielampje, dienden ze ook vaak als straatverlichting. Tijdens de Franse bezetting van België (1794-1815) werden de beelden

weggehaald omdat religieuze symbolen in die tijd verboden waren. Maar ze keerden op het einde van de Franse tijd terug. De meeste beelden getuigen van een eenvoudige en anonieme volkskunst, maar een aantal zijn ook toegeschreven aan beroemde kunstenaars zoals Artus Quellin (1605-1668), Peter Verbrugghen (1615-1686) of Walter Pompe (1703-1777). Er zijn er vandaag nog ongeveer 160, waarvan twintig als beschermd monument zijn geregistreerd.

△ Keizerstraat 21-23

foto Karin Borghouts

△ Keizerstraat 73

In de Keizerstraat vind je nog vier Madonnabeelden

Keizerstraat 9

huis 'Sinte Peter' of 'Onze-Lieve-Vrouwe', later *hotel Delbeke*, Onze-Lieve-Vrouw met kind op de wereldbol met slang, toegeschreven aan de beeldhouwer Jacob Jan Van der Neer (1760-1838), gerestaureerd in 2012 door Luc Rossen, natuursteen en hout.

Keizerstraat 10

'Den Gulden Rinck' of *het Rockoxhuis*, Onze-Lieve-Vrouw van Smarten, door E. Declercq (?-?), 1921, natuursteen, Duitse gele zandsteen.

Keizerstraat 21-23

Droogscheerderskapel, Keizerskapel of Sint-Annakapel, Onze-Lieve-Vrouw met Kind, door Joannes Eyckmans (1749-1815), 1814, witgeschildeerde terracotta.

Keizerstraat 73

hoek Prinsesstraat, Onze-Lieve-Vrouw onbevlekt ontvangen, toegeschreven aan Walter Pompe (1703-1777), vóór 1730, afkomstig van de gesloopte Sint-Jacobskapel, ook genaamd Brooikeskapel (Broodjeskapel) op de tegenoverliggende hoek, wit geschilderde terracotta en hout.

De Keizerstraat tijdens de 80-jarige oorlog

(1568-1648)

26 |

Vele gevels in de Keizerstraat hebben de tand des tijds doorstaan en getuigen van een periode van bloei. Maar Antwerpen en de Keizerstraat beleefden een minder vredige tijd toen Nicolaas en Adriana hier woonden. Antwerpen was een van de eerste steden waar het Lutheranisme doorbrak aan het begin van de zestiende eeuw. Halverwege die eeuw, bleek ook het Calvinisme populair in de stad. Maar de overheid verzette zich hevig en regeerde met ijzeren hand. Tegelijkertijd was Antwerpen op economisch vlak een zeer welvarende stad en kende een culturele bloei. Vooral de schilderkunst zette Antwerpen op de kaart. Maar in 1566 brak de beeldenstorm uit, een nooit geziene verwoesting van het katholieke patrimonium.

De Minderbroederskerk, vlakbij de Keizerstraat, brandde bijna helemaal af. De onlusten bleven niet uit en in 1576 kreeg de stad het opnieuw hard te verduren door de Spaanse Furie, toen muitende Spaanse soldaten aan het plunderen sloegen en duizenden inwoners vermoordden. Vele katholieke Antwerpenaren ontvluchtten toen de stad en weken uit naar Keulen. Zo ook Luis Perez, de vader van Adriana, de Cassina's, de schoonfamilie van Adriana, en Frans Dassa, een neef van Nicolaas. Maar ook Jan Rubens, de vader van Peter Paul, zocht onderdak in Keulen. In 1580 werd het Minderbroedersklooster ingericht als een Calvinistisch gymnasium. Ook de Sint-Jacobskerk moest een deel afstaan voor Calvinistische

erediensten. Na de inname van de Citadel was Antwerpen tot 1585 gekeerd tegen de Spaanse dominantie. Maar de Spaanse stadhouder Alexander Farnese kreeg in dat jaar de stad op de knieën. En opnieuw was er een vlucht uit de stad, Antwerpen zag zijn talenten uitzwermen naar Engeland, de Noordelijke Nederlanden, Frankrijk en Duitsland en van de 90 000 inwoners die Antwerpen in 1566 telde, waren er 20 jaar later nog 42 000 in de Scheldestad. Ondanks alles bleef Antwerpen een economisch belangrijke stad. Nicolaas Rockox speelde daarbij als buitenburgemeester tijdens het eerste kwart van de zeventiende eeuw een belangrijke rol.

Plattegrond van Antwerpen (detail);
Intocht van Ferdinand te Antwerpen in 1635,
Antwerpen, Sniijders&Rockoxhuis

△ Keizerstraat 14

We hebben nu wel het imposante rijk van de familie Rockox-Perez gehad, ondernemers, internationaal netwerk, patriciërs, in de adelstand verheven ... maar ook de rest van de straat is boeiend genoeg om nog even door te gaan. We keren enkele stappen terug en bekijken het tegenoverliggende huis.

Nummer 14 is het huidige *Comptoir Commercial Anversois*, zoals boven de imposante poort staat vermeld. Nicolaas en Adriana hebben het huis niet als dit ontwerp gekend. Het is een eclectisch kantoorgebouw, in 1910 in neo-Lodewijk XVI-stijl ontworpen door de architect Jos

Bascourt (1863-1927). Dit gebouw is ook bekend als *Sphera Mundi* omdat het de achterbouw was van een patriciërswooning op Kipdorp die al van in de vijftiende eeuw die naam droeg. De patriciërswooning op Kipdorp werd tussen 1633 en 1648 in barokstijl verbouwd door de koopman Ferdinand de Grootte, die het in eigendom kreeg van zijn schoonouders. Ferdinand was de broer van Balthasar, die in het huis *Onze-Lieve-Vrouwe* woonde. Rond 1897 werd deze herenwoning op Kipdorp, doorlopend met stallingen tot in de Keizerstraat, verkocht aan de graanhandelaar Joseph Wégimont (1848-1910). Die liet in 1897-1898 de

△ Keizerstraat 16-18

stallingen in de Keizerstraat door de architect Ernest Stordiau verbouwen en uitbreiden tot kantoren. In opdracht van de handelsmaatschappij *Comptoir Commercial Anversois* die minstens vanaf 1903 in het complex gevestigd was, werden de gebouwen in de Keizerstraat vervangen door het prestigieuze kantoorgebouw dat wij vandaag zien. Let op de schitterende toegangspoort, geflankeerd door Ionische zuilen, bekroond met een guirlande en verrat tussen pilasters met rijk versierde medaillons. Dit gebouw behoort vandaag tot de Universiteit Antwerpen.

Het fraaie **hotel De Witte Lelie** op **nummer 16** bestaat uit twee topgevels, een klassieke trapgevel van het einde van de zestiende eeuw en een topgevel die ook trapsgewijs naar boven toe versmalt maar met een afwisseling van rechte en kwartronde delen, een referentie aan de late gotiek. In de kern dateert het huis uit de zestiende eeuw, maar de toegang in rococostijl is in de tweede helft van de achttiende eeuw te situeren. De naam van de woning is wellicht ook een verwijzing naar het nieuwe testament. De witte lelie wordt vaak als symbool bij de annunciatie afgebeeld en refereert aan de maagdelijkheid van Maria.

Het wapen van Spanniën, nummer 18, maakt deel uit van het hierboven beschreven hotel. Ook deze woning heeft haar oorsprong in de zestiende eeuw maar was veel kleiner. In de negentiende eeuw werd er een verdieping bijgebouwd. In 1947-48 werd het pand samengevoegd met *De Witte Lelie* door Jan Vanhoenacker, een van de architecten van de Boerentoren. Hij verbreedde het pand en verbouwde het grondig met onder meer de spiegelboogdeuren. De garagepoort dateert uit de jaren 1960 en de trapgevel is een vrije constructie uit de jaren 1990, naar de vermoedelijke trapgevel die het huis oorspronkelijk zou kunnen hebben bekroond. Een prachtig voorbeeld van een op het eerste gezicht originele woning, maar als nep ontmaskerd door de collega's van Onroerend Erfgoed Vlaanderen. De gevelsteen met het wapen van de Spaanse koningen uit het huis Habsburg (1580-1668), geflankeerd door heraldische leeuwen, verwijst naar de oude huisnaam.

△ Keizerstraat 24

Verderop aan dezelfde kant van de straat vinden we op **nummer 24**, het **huis Lam Gods**. De historiserende gevelsteen refereert aan de oude naam van deze woning. Het Lam Gods draagt tussen in opgeheven voorpoot een opgestoken kruisbanier. We gaan verder naar de hoek met de Paternosterstraat.

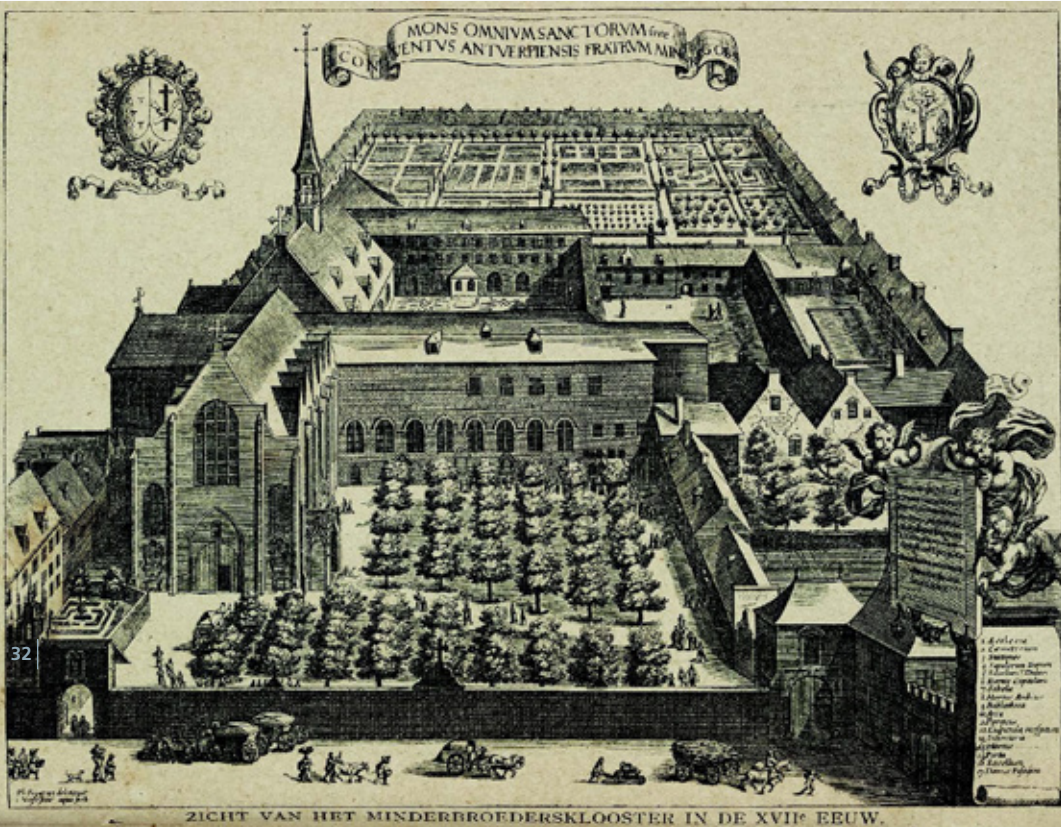

△ Keizerstraat 36

Refereert de woning **de Rosenhoedt** op **nummer 36** aan **den Paternoster**?

In ieder geval zien we aan de oostzijde van de Paternosterstraat een ensemble van drie trapgevels, waarvan nummer 32 als de **Soeten Naem Jesus** is gekend en de nummers 34 en 36 vermoedelijk oorspronkelijk één grote woning waren. De huizen dateren uit de tweede helft van de zestiende eeuw / eerste helft van de zeventiende eeuw.

De **Paternosterstraat** werd op het einde van de vijftiende eeuw geopend door de brouwer Philips van den Stade op zijn eigendom *De Croone*, een voormalige zeepziederij op Kipdorp waarvan de achterpoort in de Keizerstraat uitkwam, naast de woning *Den Paternoster*. De naam van de straat *Paternosterstraetken* komt voor het eerst voor in 1552, de straat werd in de 20e eeuw verbreed.

Aangezien er in de zestiende en zeventiende eeuw nogal wat panden doorliepen van de Keizerstraat naar Kipdorp en de Blindestraat / Prinsstraat, **even een korte historiek van deze parallelle straten.**

Kipdorp was in de dertiende eeuw een gehucht en kwam in de veertiende eeuw binnen de vierde stadsvergroting en omwalling te liggen. Een verklaring voor de naam is er niet. Het is wel een van de oudste invals-

wegen naar het centrum van de stad. Uit archieven weten we dat Kipdorp aan het begin van de vijftiende eeuw een straat wordt, die van aan de huidige Minderbroedersrui tot het kruispunt Sint Jacobsmarkt, Lange Nieuwstraat en Jezusstraat liep. Die lange weg werd in het midden van de achttiende eeuw opgesplitst in Kipdorp en Sint-Jacobsmarkt.

De **Blindestraat** gaat terug tot het midden van de vijftiende eeuw en verwijst naar de blinde muur die het kloosterpand van de minderbroeders moest afsluiten van de buitenwereld. De minderbroeders of franciscanen stichtten hun klooster in 1451. Ze kregen de gronden, waarop een kerk met kerkhof werd gebouwd, van de Antwerpse stadsmagistraat en van meerdere weldoeners. Voorheen

waren er op deze plek ook raamhoven. Het klooster en de kerk werden in brand gestoken door de Calvinisten in 1566 en 1567. Nicolaas Rockox en Frans Snijders werden beiden begraven in de Minderbroederskerk. Het klooster werd opgeheven tijdens de Franse periode in 1797. In de gebouwen van dit voormalige klooster is sinds 1810 de Koninklijke Academie voor Schone Kunsten van Antwerpen gevestigd. Architect Pierre Bruno Bourla (1783-1866) verbouwde de kerk van het klooster tot museum en plaatste er een klassieke gevel met ionische zuilen en een fronton voor. Het kerkhof van de minderbroeders fungeert nu als tuin van de Koninklijke Academie voor Schone Kunsten. Van de oorspronkelijke gebouwen blijven slechts enkele fragmenten over.

De **Prinsstraat** werd in 1516 door Aert van Liere geopend op een deel van de toenmalige raamhoven. Van Liere was buitenburgemeester van Antwerpen en overgrootoom van Nicolaas Rockox. Hij liet er het befaamde *Hof van Liere* bouwen, dat in 1607 in gebruik werd gegeven aan de jezuïeten die er hun Latijnse school organiseerden. Vandaag is het *Hof van Liere* het hart van de Universiteit Antwerpen. De straat heette aanvankelijk *Straat van Liere*, maar is later in de zestiende eeuw *Prinsstraat* geworden, vermoedelijk naar aanleiding van het bezoek van de toekomstige Keizer Karel aan het *Hof van Liere*, nog in zijn hoedanigheid als prins.

△ Prinsstraat 13

foto Karin Borghouts

Tegenover de Paternosterstraat ligt de prachtige **Sint-Annakapel** of **Droogscheerderskapel**, ook gekend als **Keizerskapel** en voormalig godshuis, **nummers 21-23**. Anna was de patrones van het ambacht van de kleermakers. Voor de

stadsgenoten van Nicolaas Rockox en Frans Snijders was deze site ook al een historisch monument. De kapel in late Brabantse gotiek werd gebouwd in 1513-1514 in opdracht van het Droogscheerdersambacht, dat daarvoor in 1510 en 1512 twee

aanpalende huizen verwierf in de Keizerstraat. De droogscheerders maakten bij de lakenproductie het weefsel glad. Rond 1500 waren er in dit deel van de stad veel raamhoven en bleekhoven gelegen ten behoeve van de lakennijverheid, die rond die tijd haar hoogtepunt kende. Aan de noordzijde van de kapel bevond zich de zogenaamde *Droogscheerderspletse*, vermoedelijk een godshuis met elf eenkamerhuisjes, die in 1900 werden gesloopt voor de bouw van het klooster van de Witte Paters. De Sint-Annagang, de doorgang naar de kloostergebouwen aan de westzijde van de kapel, bestond al in de veertiende eeuw. De Keizerskapel of Sint-Annakapel was in de zestiende eeuw toegewijd aan Onze-Lieve-Vrouwe-Geboorte. Van 1578 tot 1585 werd de kapel gebruikt door de Lutheranen en van 1625 tot 1648 deed het gebouw dienst als kerk van de Sint-Willibrordusparochie. Tussen 1670 en 1680 onderging het interieur van de kapel belangrijke verfraaiingswerken. Het barokportaal vervaardigd door Jan-Baptist I Van den Zande werd in 1681 opgericht. In 1794 werd de Keizerskapel gesloten, in 1797-1798 openbaar verkocht en in 1800 heropend voor

de eredienst. Uit het laatste kwart van de negentiende eeuw dateren de glas-in-loodramen en de wandschilderingen in neogotische stijl door Leopold Pluys en Edward Steyaert. In 1899 kwam de Keizerskapel in het bezit van **de Witte Paters** (Sociëteit van de Missionarissen van Afrika), die in 1900-1901 op de aanpalende en achterliggende percelen een nieuw klooster bouwden, vandaag **nummer 25**. Een eerste maal gerestaureerd in 1961, werd de Keizerskapel na de verkoop aan de European University in 1989 opnieuw gerestaureerd onder leiding van architect Rutger Steenmeijer en ingehuldigd in 1994. De kapel is momenteel in eigendom van Dr. Jean-Pierre De Bruyn, die ook conservator van de kapel is.

Neem gerust een kijkje, want achter de gevel zit een kunstschat verborgen!

www.topa.be/nl/antwerp/kapelen-in-antwerpen/keizerskapel-2/

De **Jan van Lierstraat** werd in 1508 geopend en genoemd naar een vermogend metser en aannemer. Deze familie van Lier was ook zeer vermogend, maar heeft niets te maken met de burgemeestersfamilie van Liere, verwant aan Nicolaas Rockox. Jan van Lier bezat een woning met hof op Kipdorp. Hij bezat ook een borneput, borne of borre, een welput, in tegenstelling tot een gegraven put, een waterput. Buurtbewoners hadden toegang tot deze put via een gemeenschappelijke doorgang, die later de Jan van Lierstraat werd.

We gaan verder tot aan het **huisnummer 39, De Draeck of de Coecoeck**, op de hoek van de Keizerstraat en Gratiekapelstraat, dat in de kern zeventiende-eeuws is, maar spijtig genoeg sterk verbouwd. Het zadeldak vertoont in de Gratiekapelstraat een trapgevel, met aan de linkerkant tien treden, aan de rechterkant vijf. Onder het pleisterwerk van beide straatgevels wordt een bak- en zandsteenbouw vermoed. Hoe het een mooi hoekhuis kan vergaan!

△ Keizerstraat 39

De **Gratiekapelstraat** bestaat sinds 1504. Ze werd aangelegd op een raamhof dat de lakenbereider Pauwel Elout aan de stad verkocht. De straat heette aanvankelijk de Pauwel Eloutstraat. Later werd ze genoemd naar de laatgotische kapel van ca. 1505 op de hoek van de Prinsstraat, gewijd aan Onze-Lieve-Vrouw van gratie of van genade, naar een ontwerp van Domien de Wagemakere. Bij de kapel hoorde ook een godshuis met plaats voor twaalf ouderlingen en een priester. Dit project werd bij testament bekostigd door de koopman Antoon de la Ruelle. Het godshuis is nog tot 1880 blijven bestaan, maar had geen functie meer. Het werd samen met de kapel gesloopt in 1882.

△ Hotel de Fraula, foto, Antwerpen, Felixarchief

△ Gevel van Hotel de Fraula, opnieuw opgetrokken op de Wapper

△ Gevel van de alma van de universiteit

Tussen de Gratiekapelstraat en de Koningstraat wordt de klassieke gevellijn van de straat andermaal onderbroken op het **nummer 45**. Het voormalige **Hotel de Fraula** in régencestijl dat in 1738-39 was gebouwd door Jan Pieter van Bourscheit de Jonge (Antwerpen, 1699-1768), moest in 1963 plaats ruimen voor het universiteitsrestaurant en studentenverblijven, die in 1972 werden opgetrokken door architect J. Cols. Het *hotel* en het gebouw ernaast huisvestten vanaf 1840 het jezuïetencollege. De gevel van het *Hotel de Fraula* werd in 1986 opnieuw opgetrokken tegen de nieuwbouw van de toenmalige Generale Bank op de Wapper. Opdrachtgever voor het *Hotel de Fraula* was burggraaf Thomas Augustin Joseph de Fraula

(Brussel, 1689-1764), raadsheer bij het Rekenhof te Brussel, en van bij de oprichting een van de belangrijkste aandeelhouders van de Oostendse Compagnie. Hij verwierf het pand dankzij zijn huwelijk met Anna Maria Louisa van Colen (1712 - 1752), telg uit een vermogend koopmansgeslacht. De gevel van het barokke achterhuis van dit voormalige hotel de Fraula is in de tuin van de Venusstraat 19 - in het midden van de 16de eeuw de woning van een lakenkoopman - opnieuw opgetrokken. Dit hotel behoorde tot de vroege ontwerpen van Jan Pieter van Bourscheit; het *Koninklijk Paleis* en het *Osterriethuis* aan de Meir zijn ontwerpen uit zijn latere carrière.

△ Keizerstraat 56

Tegenover de universiteitsalma staat op **nummer 56** een smalle burgerwoning, destijds vermoedelijk *het Roosterken*. De gevelplaat vermeldt haar beroemdste bewoonster: Anna Bijns. Ze is hier komen wonen in 1536 en huurde het pand van Jan van Severdonck, priester en kapeiaan in de Onze-Lieve-Vrouwekerk,

die naast haar woonde en haar dit kleine pand naliet bij zijn overlijden in 1541. Ze bleef er lesgeven tot 1573. Het huisje was slechts 5 meter breed en 10 meter diep. Er konden maar 10 leerlingen les volgen. Buiten aan haar gevel hing wellicht een plaatje 'ABC-school', verplicht uit te hangen sinds 1557. Dat betekende dat Anna schrijven, lezen en rekenen aanleerde en de catechismus onderwees. De woning heeft sinds de dood van Anna een hele transformatie ondergaan. Vandaag zie we een gevel in second-empirestijl, gebouwd in opdracht van mevrouw Collignon naar een ontwerp uit 1867 door architect Guillaume Léopold Ricquier-Winckelmans. Voor de bouw werd een traditioneel diephuis met puntgevel uit de zeventiende eeuw gesloopt. De huidige gevel valt op door een ingekerfde rankwerkfries, een zware guirlande met vrouwenhoofd en rozetten en een klassiek hoofdgestel met guirlandes en rozetten tussen de consoles van de houten kroonlijst.

△ Keizerstraat 51-55

Nummer 51-55, waarvan **nummer 51** het voormalige *huis Sint-Anna* Waar nu een troosteloos woningblok staat, stond op de hoek van de Keizerstraat en de Koningstraat het zeventiende-eeuwse *huis Sint-Anna*, een naam die andermaal verwijst naar de textielindustrie. Aan het begin van de jaren 1960 werd het huis samen met nog andere panden afgebroken. Alweer een triest voorbeeld van de kaalslag die Antwerpen teisterde tussen de jaren 1960 en 1980, waarbij de Keizerstraat een slachtoffer werd van het falende stedenbouwkundige beleid van de stad. Aktiegroepen probeerden de sloop van waardevolle panden tegen te houden, maar het was uiteindelijk graaf Daniël Le Grelle die als gemeenteraadslid (1959-1988) de stad een geweten schopte. Zijn aanklacht

tegen het ontbreken van een monumentenvisie vond gehoor en samen met de architect en stedelijk ambtenaar Lode De Barsée (1914-1990) wist hij de problematische situatie om te buigen.

Anna Bijns

(Antwerpen, 1493 – 1575)

44 | Anna Bijns was een beroemde refreïndichteres en lerares. Ze was de oudste dochter van Jan Bijns en Lijsbeth Voochs. Anna had nog een zus, Margriete, en een broer, Maarten. Jan was kleermaker en lid van een Antwerpse rederijkerskamer. Wellicht heeft haar vader Anna de smaak voor het dichten bijgebracht. Anna werd in 1493 geboren in de *Cleyne Wolvinne* op de Grote Markt in Antwerpen. Ze werd genoemd naar de patrones van het ambacht van de kleermakers. Haar vader stierf in 1516. Moeder Lijsbeth zette de zaak niet voort, haar kinderen evenmin. Ze verhuisde met haar kinderen naar het huis *De Patiencie* in de Keizerstraat in Antwerpen. Maarten stichtte er een schooltje en Anna werd er onderwijzeres. Margriete huwde in 1517 en eiste haar erfdeel op uit de nalatenschap van haar vader, wat tot een breuk met de

familie leidde. In 1530 stierf Lijsbeth. In 1536 huwde Maarten alsnog en moest Anna vertrekken. Ze bleef in de Keizerstraat en trok in het kleine pand *Het Roosterken* in. Ze begon ook daar met een schooltje en werd officieel in de onderwijsgilde, de Sint-Ambrosiusgilde, ingeschreven. Ze onderwees tot haar tachtigste.

Anna is vooral de geschiedenis ingegaan als schrijfster van gedichten. Aangezien ze een vrouw was, mocht ze geen lid zijn van een rederijkerskamer, maar als geen ander bezat ze het talent van het dichten. Ze schreef heel wat refreïnen, onder meer liefdesgedichten, smeekbeden, lofzangen en moraliserende bedeningen. Maar ze gebruikte haar pen ook om kritiek te uiten op Luther en de reformatie. Ze spaarde evenmin de katholieken die het geloof niet ernstig namen.

◁ Keizerstraat 65, januari 2021

De **huisnummers 63-69** worden momenteel deels afgebroken, deels verbouwd.

Op het **nummer 65**, bevond zich wellicht destijds *De Patience*, de woning die Anna Bijns met haar moeder en haar broer betrok nadat ze *de Cleyne Wolvinne* op de Grote Markt hadden verlaten, en waar Anna in het schooltje van haar broer onderwijzeres werd. Helemaal duidelijk is het niet omdat er geen sporen meer zijn van een historisch pand op deze plaats.

In ieder geval wordt de herinnering aan het onderwijs wel levendig gehouden door de panden nummer 71 en het hoekhuis Keizerstraat/ Prinsesstraat, de voormalige *Broodjeskapel* en het *Sint-Jacobs-gasthuis*.

De **Koningstraat** werd ca. 1527 geopend als verbinding tussen de Keizerstraat en de Prinsstraat in het kader van de verdere stadsuitbreiding door Gilbert van Schoonbeke (1519-1556). Diens zoon, Gilbert van Schoonbeke de Jonge, was door aankoop eigenaar geworden van de huizen in deze straat en ook van twee blekerijen op de hoeken van de Prinsstraat en de Koningstraat. Hij hervatte de bouw van de straat, die zonder enige link Koningstraat werd genoemd. Hij liet er huizen bouwen die namen kregen van beroemde Bijbelse koningen zoals *David*, *Balthazar*, *Melchior*, *Gaspar* en *Salomon* en zo was de naam van de straat gewettigd.

△ Keizerstraat 67 (69)

De rondboogdeur en de muurankers met gekrulde spie in de bepleisterde gevel van de laatclassicistische burgerwoning **nummer 67 (69)** verraden dat de oorsprong van het pand terugreikt tot eind zestiende, begin zeventiende eeuw. De deur gaf tot 1779 toegang tot de Mazengang, sinds 1539 een doorsteek van de Keizerstraat naar de Prinsstraat (tussen nummer 26 en 28).

In deze smalle steeg werd in 1636 een godshuis gesticht door Antonius Geeraerts, koster van de Onze-Lieve-Vrouwe-kathedraal. Het godshuis verhuisde in 1779 als instelling naar de Stichting Van Nispen in de Korte Ridderstraat. Het Godshuis Van Nispen werd in 1625 gesticht door Balthazar Van Nispen, de provoost van de Brabantse Munt en verbouwd

△ Keizerstraat 71

in 1844. Het gerenoveerde complex maakt vandaag deel uit van een sociaal wooncomplex van de huisvestingsmaatschappij Huisvesting Antwerpen, ontworpen in 1986 en voltooid in 1991.

Vermeldenswaard is dat in de achttiende eeuw de geestelijke dochter Susanna Verbruggen (1684/85-1752) in de Mazengang woonde. Zij kocht in 1739 het huis *Den Herpe*. In 1710 werd zij, als uitgeefster en verkoopster van religieus drukwerk, lid van de Sint-Lucasgilde. Ze drukte als laatste *De Kermis van Hoboken*, een beroemde prent van Pieter Bruegel de Oude, die 150 jaar na de dood van de kunstenaar nog zeer populair was. Zo behoorde Susanna tot de laatste generatie van bekende heruitgevers van grafisch werk van Bruegel. Ze

werkte met de originele koperplaten en had er ongeveer een 3000 in haar bezit. Doch, na haar dood raakte de kopergravure van Bruegel verloren.

Het huis *Sint Jan*, nummer 71, is een pand met traditionele kern, teruggaand tot de tweede helft van de zestiende eeuw of de eerste helft van de zeventiende eeuw. Sinds 1885 is het de stedelijke Kindertuin, die in 1883 werd opgericht en oorspronkelijk in de Ambtmansstraat gevestigd was. Het complex werd achteraan uitgebreid met een bescheiden klas-senvleugel naar een ontwerp van de Stadsbouwmeester Gustave Royers uit 1894. De rondboogpoort met hardstenen omlijsting in rococostijl is nog een restant uit de tweede helft van de achttiende eeuw.

△ Gevel van de Broodjeskapel, foto, Antwerpen, Felixarchief

△ Hoek Keizerstraat / Prinsesstraat

Op de hoek van de Keizerstraat en de Prinsesstraat, richting Sint-Jacobskerk, stonden tot 1891 de laatgotische **Broodjeskapel** uit de zestiende eeuw en het **Sint Jacobsgasthuis** uit 1454, voor pelgrims op hun route naar Santiago de Compostella. Het gasthuis werd later een aalmoezenhuis waar men broodkaarten uitdeelde. In 1773 richtte bisschop Jacob Wellens in de kapel een zondagsschool in, waar de aanwezigen een broodje of een stuiver ontvingen, vanwaar de naam **Broodjeskapel**. In 1801 werden er opnieuw erediensten georganiseerd. Burgemeester Florent van Ertborn, stichtte er in 1819 een armenschool voor jongens. Het hele complex werd

in 1891 gesloopt om de straat te kunnen verbreden. Vandaag kijken we op deze plek naar een huizenblok in neoclassicistische stijl, een ontwerp van architect François Baeckelmans uit 1893.

Van hier hebben we een schitterend gezicht op de Sint-Jacobskerk, waar onder meer Nicolaas Rockox' grootouders begraven liggen. Het grafstuk dat Jan van Hemessen in opdracht van Adriaen Rockox schilderde, is momenteel tijdelijk te zien in het Snijders&Rockoxhuis, Keizerstraat 10.

De **Prinsesstraat** op het einde van de Keizerstraat loopt van de Prinsstraat naar Kipdorp. Tot 1856 werd deze straat Paddengracht genoemd, een verwijzing naar een in de veertiende of vijftiende eeuw gegraven stadsgracht. Het stilstaande water bleek een ideale broedplaats voor kikkers te zijn. In 1856 werd de naam, als tegenhanger van de Prinsstraat, gewijzigd in Prinsesstraat.

Jan van Hemessen, Adriaan Rockox en Catharina van Overhoff met hun dertien kinderen, Antwerpen, Sint-Jacobskerk, in langdurige bruikleen aan het museum Snijders&Rockoxhuis.

Bibliografie

www.avbg.be (Antwerpse vereniging voor bouwhistorie en geschiedenis)

inventaris.onroerenderfgoed.be

Bassens, Maarten, *Bruegel in alle staten*, in: Bruegel in zwart en wit, het complete grafische werk, Brussel, KBR / Hannibal, 2019

Bertels, Inge e.a., *Stadslandschap*, in: Antwerpen, biografie van een stad, Antwerpen, Meulenhoff/Manteau, 2010

Boonen, M., *Huisnamen ontstaan en morfologie*, in: Mededelingen van de Vereniging voor Limburgse Dialect- en Naamkunde, Nr. 35, Hasselt, 1986

Breedveldt Boer, Inge Maria, *Tekenen en vasseren : Het bedrijf van Jan Peter van Bourscheit (1699 - 1768) en de architectuur in het tweede kwart van de achttiende eeuw*, Proefschrift Universiteit Utrecht, 2003

De Bruyn, Jean-Pierre en Meul, Maurice, *De Keizerskapel te Antwerpen*, Antwerpen, European University, 1994

Goovaerts, Bart en Schepens, Piet, *Antwerpse steegjes en godshuizen* (raadpleegbaar via: www.historyofsocialwork.org)

Huet, Leen en Grieten, Jan, *Nicolaas Rockox 1560-1640. Burgemeester van de Gouden Eeuw*, Antwerpen, Meulenhof Manteau, 2010

Houtman De Smedt, Helma, *Vierhonderd jaar geschiedenis van een pand aan de Keizerstraat*, in: *Nicolaas Rockox*, onuitgegeven, in opdracht van de vzw Stichting Nicolaas Rockox, 1970

Lampo, Jan, *Gelukkige stad, de gouden jaren van Antwerpen (1485-1585)*, Amsterdam, University Press, 2017

Leysen, Christian, *Antwerpen, onvoltooide stad*, Tielt, Lannoo, 2003, p. 105

Pleij, Herman, *Anna Bijns van Antwerpen*, Uitgeverij Bert Bakker, 2011

Strecker, Wim, *Madonna- en heiligenbeelden in de Antwerpse binnenstad*, Antwerpen, Voor Kruis en Beeld, 2010

Thys, Augustin, *Historiek der straten en openbare plaatsen van Antwerpen*, Antwerpen, C. De Vries Brouwers pvba, 1973 (heruitgave van 1893, Antwerpen, Drukkerij H. en L. Kennis)

Van Aelst, Cois, e.a., *Van Broodjeskapel tot stad der scholen*, Antwerpen, Peeters, 1994

Van Cuyck, Hendrik, *Nikolaas Rockox den jongeren*, Antwerpen, Drukkerij Guil van Merlen, 1882

Vande Weghe, Robert, *Geschiedenis van de Antwerpse straatnamen*, Antwerpen, Drukkerij en Uitgeverij Mercurius pvba, 1977

Van der Perre, Marc, *Het Onze-Lieve-Vrouwehuis: vijfhonderd jaar wonen aan de Keizerstraat in Antwerpen*, Antwerpen, ASLK, 1988

Verhelst, Julie, *Een hart voor de stad, De evolutie van het Antwerpse stadsbeeld onder Lode De Barsée (1950-1990)*, in: *Historiant* 2014, 2, Academia Press

Colofon

Tekst

Hildegard Van de Velde

Revisie

Luc Philippe

Vormgeving

Claudine Simpelaère

Communicatie

Patrick Wuytack

52 |

Fotokrediet

Antwerpen, Felixarchief

Antwerpen, Museum Plantin-Moretus

Karin Borghouts

Erwin Donvil

Ilse Peeters

Antwerpen, Snijders&Rockoxhuis, 2021

SNIJDERS
ROCKOX | **HUIS**

Snijders&Rockoxhuis
Keizerstraat 10
2000 Antwerpen
www.snijdersrockoxhuis.be

PARTNERS

SNIJDERS
ROCKOX | **HUIS**

